

Carles Batlle

Visat núm. 14
(octubre 2012)
per Enric Gallén

Carles Batlle (1963) reuneix la triple condició d'autor teatral, professor de dramaturgia i teòric del teatre. Parlem d'un home de teatre complet que amb *Adrià Gual (1891-1902): per un teatre simbolista* (2001) ja va fer una contribució imprescindible com a historiador d'un dels personatges i moments claus del teatre català del primer terç del segle XX.

De manera progressiva, i paral·lelament al desenvolupament de la seva activitat com a dramaturg, Batlle va abandonar la seva faceta d'historiador per anar-se immiscint en l'àmbit de la crítica i la teoria, com ho ratifiquen una sèrie d'escrits seus publicats sobre dramaturgia. Si es pretén analitzar l'obra de creació de Batlle, no es poden deixar de costat les seves reflexions sobre la dramaturgia contemporània, la catalana en particular, car són del tot necessàries per comprendre el caràcter, l'abast i l'evolució de la seva pròpia producció dramàtica constituïda fins ara per: *Sara i Eleonora* (1995), *Combat* (1995-1998), *Les veus de Iambu* (1999), *Miss Puta Espiritual* (1999), *Suite* (1999), *Oasi* (2001), *Nits a Basora* (2003), *Temptació* (2004), *Trànsits* (2007), *Oblidar a Barcelona* (2008), dos monòlegs, *Bizerta 1939* (2001) i *La pilota i la formiga* (2003), i *Zoom* (2010).

En conjunt, l'obra teatral de Batlle s'identifica amb el model de «drama contemporani» sorgit a final dels anys vuitanta i inici dels noranta, que respon al d'una dramaturgia fragmentada i polifònica, que qüestiona la faula, juga amb la juxtaposició de materials de diversa índole i explora la sostracció informativa i la participació activa del receptor. Tot partint d'aquesta configuració global d'un determinat model de drama, tractarem d'aproximar-nos a la trajectòria teatral de Carles Batlle en particular.

Les primeres peces —*Sara i Eleonora*, *Combat* i, especialment, *Les veus de Iambu*— s'adiuen perfectament als elements reguladors del concepte de «drama relatiu», formulat pel mateix Batlle en el text «Un mar de dubtes», publicat dins el Programa de mà de *Zoom* (Sala Beckett). Es tracta d'«obres que resultaven 1) enigmàtiques, textos que 2) jugaven amb mecanismes d'ambigüitat entre realitat i ficció, que 3) superposaven diversos espais dramàtics en un sol espai escènic, que 4) potenciaven les contradiccions de perspectiva en el relat, que 5) recreaven —i, per tant, relativitzaven— l'experiència pretèrita dels personatges...». Els personatges d'aquestes obres s'encaren a un dels conflictes temàtics més personals i essencials de la producció del nostre autor, la confrontació entre realitats i aspectes molt diversos (llengües, ètnies i realitats socials, religions, cultures) que el duen a tractar a *Combat* del sentiment ambivalent de por i enlluernament per la diferència i les guerres ètniques, o a parlar a *Les veus de Iambu* de la diferència i la violència que deriva de l'encontre fortuït entre un nadiu i dos estrangers en l'ascensió d'una simbòlica muntanya sagrada.

A *Suite* ens encarem amb una estranya història emmarcada en dos diferents espais, l'acció de la qual «transcorre en un lloc qualsevol d'Europa l'any 1999». L'autor presenta dues parelles de distinta naturalesa, manera de ser, sensibilitat i comportament davant de la realitat, amb una protagonista clara, Anna, una dona que viu instal·lada en la capacitat del somni i l'aventura permanents, pròpies de les novel·les exòtiques que devora i que, un cop llegides, la retornen a la mediocritat de la vida insuportable del present, que necessita reinventar constantment. En síntesi, Batlle convida el lector/espectador de *Suite* a reflexionar sobre els esforços i les dificultats per viure els somnis i/o la possibilitat de literaturitzar-los.

La producció del nou segle, que abasta d'*Oasi* fins a *Zoom*, representa un canvi significatiu en la trajectòria dramàtica desenvolupada per Batlle fins aleshores amb l'aparició gradual en la seva obra d'un context més definit i reconegut, amb un rerefons temàtic més actual i una posició ideològica més definida. Situada a «una vall, prop dels Pirineus. Any 2001», entorn de dos personatges contrastats com són Xavier i Raixid, l'autor mostra a *Oasi* el paper del passat, l'herència dels avantpassats i el valor que poden tenir els objectes per exposar la problemàtica de la identitat, la pertinença i el desarrelament. Centrem-nos ara en *Temptació* i *Trànsits*. En la primera, s'aborda el tema de la immigració nord-africana dominada per la por i l'explotació en una Catalunya completament visible; Batlle es mou entre els sentiments de fidelitat a la identitat d'origen i la pèrdua de la memòria i l'atracció i la por per la diferència i el mestissatge. En la segona, situada a Europa en «un futur no gaire llunyà» i en «un tren de llarg recorregut que avança cap al nord», mostra el conflicte d'interessos que es donen entre un món vell que s'ensorra indefectiblement i una realitat social emergent més jove que el contamina, el violenta i el transforma.

En les dues últimes obres, *Oblidar Barcelona* i *Zoom*, el dramaturg sap treure el màxim rendiment i profit al tractament literari de la perspectiva, el paper rellevant del relat i un protagonisme polièdric, més presents que mai en la producció de Batlle dels últims anys de la primera dècada del segle XXI. Amb l'obra guanyadora del Premi Born, l'autor adopta una posició inequívocament crítica a propòsit del nou i vigent model de la ciutat de Barcelona amb la presentació de vuit personatges de distintes procedències, infeliços i estretament interrelacionats, que des de diferents perspectives tanmateix acaben confluint en un mateix punt, perquè com assenyala Pere Riera: «Són éssers instal·lats en la distòpia més gèlida, més electritzant. I potser és per això que necessiten oblidar Barcelona i dinamitar les amarres per poder reformular-se. I per fer-ho cal esborrar les empremtes deixades, els traços de vida que mostren la lluentor —o les vergonyes—, del camí fet» (*Oblidar Barcelona*, 17). Finalment, Batlle es proposa revisar a *Zoom* un fet concret de la nostra història col·lectiva des d'una perspectiva teatral absolutament nova, allunyada de determinats plantejaments estètics del segle passat, exclusivament identificats amb un model dramàtic de caràcter epicitzador. Com reconeix el nostre dramaturg, els cinc elements que configuraven la seva idea inicial de «drama relatiu» serveixen encara per parlar de *Zoom*: «De fet, tots cinc punts tenen a veure amb aquesta obsessió tan contemporània per la perspectiva. O dit d'una altra manera: amb la construcció, a l'interior del drama, d'un *punt de vista* relatiu, plural, polièdric, gairebé sempre contradictori».